

Cujacianorum operum lectione, ad
 quæ etiam confugas, svadeo, quoties
 in alicujus loci intellectu hæsitas, digi-
 tum tibi intendente ad hoc Gothofredo
 in margine editi a se corporis. Con-
 stitutiones illas, quas vulgus *Novellas*
 vocat, Græce scriptas Græce lege, ad-
 dita Latina interpretatione vetere non
 spernenda. Confer *Maresii Epistol.*
Philolog. libr. I. Epist. XL.

CAP. III.

De Studio Theologico.

§. I.

QVo ordine, in studio Theologico,
 progredi conveniat, ex nostris The-
 ologis præcipue *B. Gerhardus, Hülfse-*
mannus, & Calovius, in libris, de *Me-*
thodo hujus Studii, luculenter satis
 monstrarunt. Qvos venerandus *D.*
Spenerus secutus, nuperrime in *Præfa-*
tione Tabulis Hodosoph. Dannhæueria-
na præmissa, eandem viam ingredi S,
 Theologiæ consecraneos docuit, simul
 impedimenta indicans, ab istis etiam

N 2

trium-

triumviris notata. Ut omnibus, qui Theologiam Christianam, non more vulgi infani, ceu artem *πρὸς τὰ ἀλφίτα* facientem habent, constare possit, quo tramite, ad metam optatam, perveniendum sit. Sunt & inter Reformatos viri doctissimi, qui de studii theologici ratione commentati sunt. At consultum magis videtur, hac in parte nostrates sequi, itaque, ut in gratiam tironum, velut in tabula, breviter ordinem hic designem, quem laudati jam doctores operosius descripserunt, juvat illum ex noto Philosophorum scito, quo *finis mensura mediolorum* dicitur, indagare.

S. 2.

Finis ergo tironis Theologiae, quem animo propositum habet, habere certe debet, est vel *ultimus*, vel *intermedius*. ILLE est gloria DEI, unice, semper & ultimo praefigenda. Hic (*intermedius*) iterum respectu ad cultores Theologiae habito, in *communem* (omnibus scilicet

cet sanctæ hujus disciplinæ consecra-
neis) & *particularem*, sive quibusdam,
ex certa determinatione proprium, di-
stingui potest.

§. 3.

Finis communis omnium cultorum
Theologiæ est, s. literas intelligere, &
inde quæ creditu & factu ad salutem
æternam sunt necessaria, haurire,
atque alios postea erudire, ut fidei Chri-
stianæ consequantur metam.

§. 4.

Vnde, ut hic finis obtineri queat, ad-
paret, necessum esse, ut quis post Lati-
nam, etiam Hebræam & Græcam lin-
gvam calleat: quo Spiritum S. in V. &
N. Testamenti codice, sacras doctrinas
& divina mysteria pandentem, rectius
intelligere queat. Has itaque mature
simul cum Latina doctis propriis, in
Scholis & Gymnasiis literariis addisce-
re oportet: ne in Academiis, ubi alia
discenda restant, illis multum tempo-
ris insumere, necesse habeant.

N 3

§. 5.

§. 5.

Atcognitis pro ingenii modulo, lingvis jam nominatis, modus etiam interpretandi s. literas, iis perspectus esse debet. Hunc, s. Hermeneutica & Exegetica artis præcepta monstrant. Qvalia B. Dannbauerus, in *Idea B. interpretis*, in *Hermeneut. Sacra*, B. Glassius in *Philolog. S. Flacius in clave script. s. & clari interpretes B. Franzius, Geierus, venerandus D. Sebast. Schmidius, & alii passim suppeditant.* Nam ut modum hunc interpretandi, peculiarem Theologiae partem faciamus, (Exegeticam puta) causam sane nullam video prægnantem.

§. 6.

Hinc ad res ipsas in S. literis reuelatas, quæ ad salutem æternam consequendam necessariae sunt, progrediendum est; ut debito ordine legantur, cognoscantur, excerpantur, inque locos certos disponantur, ut ex memoria, quando opus est, doceri reddique possint.

sint, istæ vero cum in S. Codice sparsim sint propositæ; nec adolescentis aut tironis sit, propositiones fidei revelatas, justo & convenienti ordine educere, ac populum statim erudire; ex monito Apostoli 2. Timoth. II, 15. τὸν λόγον τῆς ἀληθείας ὀρθοτομεῖν jubentis, sancti olim Patres, & post B. Lutheri Reformationem, multi hujus, & Melanchthonis exemplo excitati, missis sententiarum Magistris, qui in scholis ante regnaverant, summa fidei Christianæ capita, ex sacris literis collecta, libellis Catecheticis & compendiis theologicis complexi sunt. Quorum numerus hoc nostro seculo jam præcipitante, aliis atque aliis inventis nominibus, valde crevit. His A. Confessio & Formula Concordiæ addenda, ut stylo Ecclesiæ nostræ, mature advescant juvenes. v. D. Dorschei Dissertationem de Recta Studii Theologici conformatione, Synopsi Theolog. Zachar. præmissam.

§. 7.

Ex his credenda, h. e. articuli fidei Christianæ, qui sunt propositiones in s. literis, vel quoad verba, vel quoad sensum revelatæ ac creditu necessariæ, petuntur: quæ *κτὶ Θεῶν*, ex compendio aliquo jam in Scholis trito, hauriri debent, ut illas ab objectionibus, quibus aliarum doctores sectarum impugnant, vindicare mature addiscant. Nomen illi *Theologiæ Thetico-Polemicæ* vulgo imponitur. Quam in Locis *Martini Chemnitii, Leonhardi Hutteri, Joh. Gerhardi, vel Brochmanni, aut Calovii & Qvenstedii*, systematibus theologicis plenius tractari, videas.

§. 8.

Atque his præmissis, ad alteram *Theologiæ Christianæ partem*, quæ de *moribus Christianum decentibus*, seu, ut vulgo dicuntur, *faciendis* agit, pergendum est. Nam Theologiæ cultori non tantum incumbit, ea, quæ ad fidem, sed & quæ ad vitam sancte instituendam faciunt,

ciunt, nosse. Quæ pars, quo magis vulgo negligitur, eo acrius urgenda est, ut excolatur. Quia populus propter corruptos Ecclesiæ mores, a magnis Theologis & Jctis passim notatos, maxime indiget informatione & vitæ emendatione. Atque hanc partem, *Moralem Theologiam* appellant. Ad quam, quæ *casualis* vulgo audit, referimus. Nam si quis morum, & rectæ ac bonæ conscientiæ regulas, ex sacris literis & morali doctrina recte imbibit, prætereaque Ecclesiastici status non est imperitus, *casus*, qui vocantur *conscientiæ*, haut difficulter determinabit. Quia nihil aliud sunt, quam quæstiones singulares practicæ, in vita Christiana quandoque incidentes. Quales in *B. Balduini casib. consc. consiliis Theolog. Wittenbergens. Georgii Dedekenni Thesauro consilior. Theolog. Carpzovii Jurisprud. consist.* & in Agendis, quæ vocantur, Ecclesiasticis passim leguntur definite. Similes, ex regulis morali-

bus & prudentiæ Christianæ, quas nominata jam Theologia explicat, ipsa determinare docet. Apud Pontificios prolixa de his tractatio est; quia propter superstitionis doctrinam de Sacramentis & hierarchia sacra, incertamque decidendi ex traditione & auctoritate doctorum petitam normam, casus superstitiosi & inanes multiplicantur, tricisque non necessariis involvuntur.

§. 9.

Huc pertinet doctrina de Officio ministri Ecclesiæ, quæ in Theologia morali non superfunctorie tractanda est. Quia illa omnibus Theologiæ Studiofis, maxime ministerii Candidato pernota esse debet; siquidem ille munus, cui aliquando præficiendus est, ornare atque animarum sibi concreditarum curam recte gerere velit. Vulgo, in articulo de Ministerio Ecclesiastico attingitur, sed paucioribus, quam fieri par erat. v. B. *Lutheri Pastorale Conra-*
dis

di a Porta opera editum, B. D. Qvenstedii Ethicam Pastoralem, & clariss. D. Georg. Henr. Haberlini Specimen Theologiae Practicae.

§. 10.

Adductis jam, quæ ad *finem* omnibus Theologiæ studiosis *communem* faciunt, mediis; restat, ut in *particularem*, & qui quibusdam tantum proprius est, *finem* inquiramus. Hic non potest determinari; nisi cum prudentioribus Theologis, *certæ* velut studiosorum *classes*, constituentur. *Alii* enim & quidem major eorum pars fortunæ sunt tenuioris; quapropter ob sumtuum penuriam, diu in Academiis commorari & studiis invigilare nequeunt; nisi forte a patronis ipsorum paupertas sublevetur. *Alii*, & fortunæ benignæ subsidiis, & felicitis præterea ingenii dotibus instructi sunt. *Illorum* industria arctiori gyro circumscribenda & ad scopum statim, qui est populum in agro vel oppido quodam erudire, diri-

genda est. Itaque necessaria tantum ad hunc scopum consequendum, mature addisci oportet; omisissis, quæ ad firmiorem & solidiorem scientiam theologiam alioqui facere solent. *Horum*, quos alteri classi deputavi, industria, quippe adminiculis majoribus instructa per universum Philologiæ, Philosophiæ & Theologiæ solidæ, (ut sic loquar) campum decurrere, ac adeo universæ Theologiæ per partes diffusæ, curriculum emetiri potest. Inprimis si aliquando in Ecclesia præfulis, vel in Academia Professoris Theologiæ munus obire constituerunt. *Alii* denique mediocribus ingenii & fortunæ dotibus pollent, & cum tres quatuorve annos in Academiis exegerunt, medioeri forte muneri in Ecclesia præfici gestiunt. Hos, Studiorum Academicorum curriculum, pari ratione moderari oportet, ut, cum paucis philosophati sint, S. philologiam & præcipue Theologiæ partes supra nominatas excolere satagent,

gant, addito studio polemico, quo nobiliores trium magnarum religionum controversiæ continentur. Atque hoc studiosorum discrimen, post *B. Hülsemannum* in *Metb. Stud. Theolog. initio*, *B. Calovium* in *Præcognit. de Method. Stud. Theol. c. III. can. V. venerandus pater meus D. Spenerus*, in præfatione ad *Tabb. Hodosoph. Dannhaueri* hic attendendum esse, solidis rationibus nixus, affirmavit.

§. II.

Quid ergo, inquires, novitio studio Theologiæ, qui primæ jam classi accensus, vix uno aut altero anno in Academicis agere potest, faciendum est, ut sine suo potiatur feliciter? Huc svaserim, ut, si lingvas sanctas, Græcam & Hebraicam ante jam in scholis, ut par est, didicit, prægustumque aliquem Philosophiæ, (puta, præter Logicam, Metaphysicæ, Physicæ & moralis doctrinæ) habeat; statim animum ad necessarias Theologiæ partes adplicet. Il-

lae autem sunt *Thetica & Moralis*, quibus artem interpretandi textus sacros, (quam *Exegeticam* vulgo *Theologiam* vocant,) addere oportet.

§. 12.

Et prostant in hoc genere varii libelli, quibus uti quis potest. Tironi utiles, quod *Theticam* quidem *Theologiam* attinet, videntur *D. Dieterici institut. Catechetica*, *B. D. Calovii Theologia Positiva*, *Dn. D. Baieri compendium Theologiae Positivae*, *Syntagma Disputat. Theolog. methodicum D. Himmelii & B. Dannhaueri Hodosophia Christiana*. *D. Jani Bircherodii Synopsis LL. communium Theologicorum*, *D. Sebast. Schmidii comp. Theol. Argentorati editum*: *D. Joach. Justi Breithauptii institut. Theologic. libri duo*. Cum quibus *D. Menzeri Exegesis A. Confessionis, Form. conc. cum B. Hutteri Explicatione*, *B. Kromayeri Theologia Positivo-Polemica*, & nostri *D. Scherzeri Systema*
 jungi

jungi merentur: ut, quæ sint in Ecclesia præcipuæ controversiæ, simul cognoscantur. Quia vero omnia divina dogmata, ad praxin pietatis referri debent, consultum fuerit, *venerandi D. Speneri Tabulas catecheticas* simul perlustrari; utpote in quibus cujusque dogmatis usus in vita Christiana declaratur.

S. 13.

His, quos indicavi, libris evolutis, *Theologia Moralis* tractanda venit, quam *Joh. Conr. Dürrius* compendio, & *venerandus noster D. Olearius tabulis*, complexus est utilissimis. *Dn. D. Osiander*, adductis Scholarum placitis, eandem copiosius pertractavit. Harum si quis exegesis noverit, tuto *homileticum studium*, cujus præcepta non adeo multa in *B. Hülfemanni Methodo concionandi*, & *B. Carpzovii Hodegetico* exhibentur, auspiciari poterit. Ad omnes has Theologiæ partes excolendas, subinde facer codex ad manus esse debet, ut quid exinde

exinde probari, quid non, videri queat. Vulgarem nimisque frequentem juvenum errorem, quo occupati multi homiletico studio incumbunt, antequam doctrinae Christianae capita didicere, merito in allegata jam praefatione *D. Spenerus* notavit.

§. 14.

Alteram studiosorum classis, quam §. 9. constituimus, pro ingenii & facultatum ratione, altiorem sibi scopum praefigens, adminicula tum ex Philologia sacra, tum philosophiae sanae partibus omnia assumat prius, quam Theologiae partes debito ordine percurrat, solidamque inde sibi paret scientiam, Ecclesiae profuturam. Tempus quidem certum, quod in hoc curriculo emetiendo necessarium, absque circumstantiarum consideratione, promiscue determinari nequit; *Hülsemannus* tamen, vir summi iudicii, in *methodo Stud. Theologici* p. 257. confidenter affirmat, non posse etiam vegetissimum ingenium,

genium, praesupposita sacrarum linguarum & artium philosophicarum cognitione, infra quinquennium ad cognitionem mediocrem, solidam tamen pervenire. Primum annum, inquit, integrum dabit studio Catecheseos, ut saltem in thesi discat, quid orthodoxum sit, quibus scripturarum fundamentis adstruatur. Secundum annum integrum tribuet summarie controversiarum cognitioni, dignoscendis earum hypotesibus, connexioni, progressui &c. nulla harum distinctione, nisi, ut a meridie linguarum exercitia, ne plane excidant, repetat. Proximum triennium, cum otium insumet lectione scripturarum cum commentariis, ventilatione controversiarum tum theologicarum, tum Scholasticarum, & si eos saltem autores interea eolverit, quos supra recitavimus, perditum temporis, jure cum penitere non potest. Praesertim, si vel unam ex quavis hebdomade diem destinet studio historiae ecclesiasticae, evolvendis patrum, conciliorum scriptis.

Theo-

Theologiam moralem, quam casus conscientiae vocamus, excipimus ab hoc quinquennio. Enimvero tam vastum est hoc studium, ut intra hoc tempus, scientiam navim vix a littore deducere quis possit. Pietatis autem praxi, sive pro se, sive pro aliis informandis, nullos certos annos designamus, hoc enim exercitium quotidie vigere oportet, & si alias non vacat, saltem diebus Sabbati a meridie, & diebus Dominicis, aliquid ex homiliis & similibus ad pietatem incentivis colligendum est.

S. 15.

Quinquennium hoc, a viro beato designatum, forsan etiam ita partiri juvenis possit, ut primos duos annos Philosophiæ & Philologiæ impendat sacræ, compendium simul aliquod evolvens theologicum, quod Theologiam theticam complectatur, cum præcipuarum controversiarum indice, qualem

Mens-

Menzerus in Exegesi A. Confessionis exhibet, juncto B. Calovii commentario in eandem. Inde finito biennio, primum Theologiæ polemicæ studium aggrediendum est, in quo potissimum controversiæ, quæ nobis cum Pontificiis & Reformatis; deinde cum Socinianis, Arminianis, Judæis, veletiam Anabaptistis intercedunt, examinandæ sunt; ut earum momenta noscantur, & ut strophæ illorum solvi debeant, recte discatur, ubi consultum videtur, in quavis secta præcipuas, & quæ fundamentum attingunt, controversias, a cæteris, quæ fundamentum fidei non concernunt, distingvere. Nam iis ante probe cognitis, quæ inde dependent, facile intelliguntur.

§. 16.

Controversiæ, quæ Pontificios a nobis segregant, ex *concilio Tridentino* ejusque interpretibus, inprimis *Bellarmino*, & qui hoc brevior est, *Becano*, in *Manuali controversiarum*, nosci poterunt.

erunt. Hic vero opus est ducibus, qui viam illis depellendis præeant. Tales post *Megalandrum Lutherum*, sunt *B. Martinus Chemnitius* in *Examine Concil. Trident.* Cui jungi debet *D. Heideggeri Anatome concilii Tridentini*, *Heilbrunnerus* im *uncatholischen Vabsthum* / *D. Gerhardus* in *confess. Catholica*, *D. Hopfnerus* in *Saxonia Evangelica*, *Theologi Saxonici* in *der Haupt-Vertheidigung des Sächsischen Aug. Apfels* / *D. Hülfemannus* in *Manuali Aug. Confess. contra H. gerum*; *Nic. Hunnius* de *Apostasia Romane Ecclesie ab antiqua Apostolica*, *D. Dannhauerus* in *Hodomor. Papæa.* Et cum scriptores Pontificii subinde *B. Lutheri* vitam & res gestas perstringunt, *D. Mülleri liber*, cui titulus *Lutherus defensio*, item *defensio defensi Lutheri*, & *illustris Domini Seckendorffii Historia Lutheranismi* evolvi merentur. Hi, cum sufficere in hac studii parte possint candidato, plures allegare ex recentiorum scriptorum numero, supersedeo. §. 17.

§. 17.

Reformatorum controversiæ, quas contra Lutheranos excitarunt, ex *Calvini institutionibus*, *Catechismo Heidelbergensi*, *Confessionum Reform. corpore* & *Syntagmate*, & *Synodi Dordracenæ Decretis*, cognoscuntur. Unde systematici Reformatorem scriptores placita sua repetere fere solent. *Wendelinus in LL. commun.* illas in compendio exhibet. Hisce refellendis inserviunt præter Systematum scriptores jam allegati, *Darmstatorum Theologorum Scripta amœbæa cum Cassellanis*, (*Wechsel-Schriften*) *D. Hutterus in concordia concorde*, *Dannhæwerus in Hodomoria Calviniana*, *D. Nic. Hunnius in Διακρίσει Theologica*, de *fundamentali dissensu doctrinæ Evangelicæ Lutheranae*, & *Calvinianæ seu Reformatæ*. *D. Græverus in invicta demonstratione Logica & Theologica aliquot horrendorum paradoxorum Calviniani dogmatis*, in *Articulis de persona Christi*,

sti, Cæna Domini, Baptismo & Prædestinatione. D. Seldii *Topica Calviniana &c.* Faciunt huc Theologi acutissimi D. Affelmanni *disputationes* contra Reformatorum placita, Rostochii habitæ, & a nostro D. Mæbio, uno volumine publicatæ. In *disputationum Marpurgensium, Giessensium & Wittenbergensium voluminibus*, dogmata Reformatorum erronea passim quoque confutantur quare illis jungi possunt.

§. 18.

His autem cognitis, Arminianorum dogmata, ex ipsius Arminii, Episcopi, Curcellæi & Arminianorum Epistolis indagari possunt, adhibita B. Calovii *consideratione Arminianismi*, & collatis *Vedelii Arcanis ejusdem Sectæ*, quæ nunc paucis gradibus a Socinianis distare videtur. Hinc ad Socinianismum, sectam Christianismo vero valde inimicam, noscendam, *Calovii Socinismus Profligatus, & Scherzeri nostri Collegium Anti-Socinianum* evolvantur, &

& quos ipsi scriptores allegarunt, simul inspiciantur.

§. 19.

Judæorum objectionibus diluendis, sufficiunt *Raymundi Pugio Fidei*, cum *observationibus Josephi de Voisin* & *introductione celeberrimi D. Carpozovii, D. Mülleri Judaismus*, *Hornbeckii de convincendis Judæis liber*, *Wagenseilii Te-la Ignea Satanae*, *Huetii Demonstratio Evangelica*, & alii, qui similem operam expugnandæ Judæorum pertinaciæ insumserunt. Fanaticorum & Anabaptistarum *Φλυαρίαι* in systematibus theologiceis passim confutantur. Et frustra quis est, si tales disputando convinci posse, existimet; cum non ex verbo scripto sua placita, sed ex immediata revelatione, vel inspiratione aut colloquiis cum Deo, quæ jactant, ut plurimum derivare soleant. Breviarium omnium, quas memoravi, controversiarum in Ecclesia motarum, *B. Hülfemannus* in suo *Breviario extenso*

&

Et a B. Scherzero annotationibus illustrato, exhibet.

§. 20.

Vniversum controversiarum theologicarum studium, absque historiae ecclesiasticae luce minus feliciter tractari, quivis rerum, quæ in Ecclesia geruntur, paullo peritior, puto, admiserit. Nam quod primo Pontificiorum dogmata attinet erronea; illa, *vel* dominatum cleri Romani, *vel* doctrinam fidei, *vel* mores Ecclesiæ corruptos concernunt historia consulenda venit. Dominatus Pontificis Romani tyrannicus, ex historia indagandus; quippe unde constat, quando, quibus mediis, quorumve auxilio inoleverit. Ubi post *M. Antonii de Dominis, de Republ. Eccles. libr. & P. Svanis historiam concilii Tridentini, aureolus Pufendorfii tractatus de Monarchia Pontificis Romani,* multum in hac historia legenda lucis foeneratur. Ipsa doctrina fidei tum per ritus supersticiosos, tum per placita

Schola-

Scholasticorum contaminata, successive labem attraxit, quod iterum ex historia cognoscendum. Atque hic *B. Gerhardi Confessio Catholica, Centuriones Magdeburgici, Flacii catalogus Testamentum veritatis*, nec non autor tractatus Gallici, Amstelodami anno 1646. editi, cui titulus: *Traité des Anciennes Ceremonies où Histoire, contenant leur Naissance & Acroissement, leur Entrée en l'Eglise, & par quels degrez elles ont passés jusques à la superstition &c.* Morum in Ecclesia Pontificia corruptio, etiam cum opum affluentia aucta, clericos populo exosos reddidit; ut in publicis conciliis reformatio, ante *B. Lutheri* ætatem, jam decreta fuerit. Quo pertinet historia reformationis, quam ex *Sleidano, P. Svavo, Chytraeo, G. Cælestino, Thuano, Osandro & illustribus Domini Seckendorf* *I Historia Lutheranismi*, hauriri licebit.

§. 21.

Ad Reformatorem historiam controversiarum comparandam, præter

O

Slei-

Sleidani & Thuani historiam, *D. Schlüs-
selburgius* in *Catalogo Hæretic. Calvinus,
Beza, Chytraeus & Marbachius* in *Epi-
stolis Theologicis*, item *Hutterus* in *Con-
cordia concorde* consulendi sunt; ita, ut,
quæ in antiquiori historia de Nestorii,
Berengarii, Prædestinatianorum & Ico-
noclastrarum controversiis memoran-
tur, hic simul repetantur & conferan-
tur; ut, ex quibus rivulis nonnulla pla-
cita Reformati derivarint, rectius in-
telligi queat.

§. 22.

Sociianorum sectam, hæresin suam
ex Cerinthi, Ebionis, Arii, Macedo-
nii, Photini, Pelagii hostis gratiæ, & P.
Abailardi, Michaëlis Serveti, per Læ-
lium ac Faustum Socinum compilasse,
iterum historia docet. Quapropter si
quis ejus originem primam scire avet,
historia, quæ istorum hæreses mem-
orat, ecclesiastica evolvenda est prius,
quam momenta controversiarum ex-
pendi & refelli queant.

§. 23.

§. 23.

De Patrum, quos vocant, Scholasticorum, & Asceticorum scriptorum lectione; item de Philosophiæ usu & disputatoriis exercitiis, adhuc quædam monerem; nisi Theologi supra §. 1. hujus capituli allegati, omnia, quæ hac in parte studiosum Theologiæ scire, aut observare oportet, libellis modo citatis præcepissent. A quibus, in præfatione Tab. Hodosoph. Dannhaweri, nuperime non aliena tradidit venerandus D. Spenerus; licet abusus quosdam, in nonnullis studii hujus sancti partibus haut infrequentes, ex officii ratione, simul notarit. Quæ prudenti & cordato lectori displicere haut possunt.

§. 24.

Actus, quo studium Theologicum velut perfici debet, D. Lutherus tom. 1. Germ. Jenens. ex Ps. CXIX. recenset: ut Oratio, meditatio & tentatio: Quos B. Calovius de Meth. Stud. theolog. p. 4. §. seqq. & sect. 1. generali c. 1. 2. 3. 4. fusius declarat. De locorum communi-

um theologorum collectione consilium *D. Affelmannus* in Appendice scriptorum theologorum a *D. Mœbio* edita, pag. 57. seq. suggerit. Ad hunc ergo, & quos jam laudavi *Hodegetas*, studiosos nostros ablegatos cupio, qui alias hic vias quaerunt, aut ostentant, eos vates divinus *Ezechiel cap. XIII.* graviter reprehendit. Nos DEUM precamur; ut gratiam suam omnibus humanæ & divinæ sapientiæ cupidis adspiret, quo illam inveniant, & inventa ad gloriam Nominis sui, propter Christi nomen, recte utantur æternumque fruantur!

CAP. IV.

A. Comeni, Regulæ Vitæ
Sapientis.

Sapere, proprium est hominis, qui Sapientis DEI imago est. Ergo ut sapias, cura.

- (1. *Quicquid agis, & unquam ages, prospice finem: & ad finem dispice mediis: datisque mediis, utendi discem dos*